

Η

Νάξος είναι ένα από τα ομορφότερα νησιά των Κυκλάδων και το μεγαλύτερο από αυτά, με έκταση 428 τ.χλμ. Χάρη στη μακραίωνη ιστορία και το φυσικό της περιβάλλον, κατέχει περίοπτη θέση ανάμεσα στους τουριστικούς προορισμούς της Ελλάδας. Έτσι, έμελλε να γίνει ο στόχος της τελευταίας ποδηλατικής εξόρμησης της χρονιάς. Ο Οκτώβρης αποδείχτηκε αρκετά ζεστός και γι' αυτό κατάλληλος για ποδηλασία, ενώ παράλληλα η τουριστική κίνηση θα είχε κοπάσει, αφήνοντας το νησί ήσυχο στους «αυθεντικούς» του ρυθμούς.

Αναχώρησα από τον Πειραιά στις 19 Οκτωβρίου. Ήταν ένα βροχερό πρωινό, αλλά επειδή ο καιρός προβλεπόταν να βελτιωθεί, δεν ανησυχούσα ιδιαίτερα και απόλαυσα ήρεμα το ταξίδι από τη γέφυρα του πλοίου διαβάζοντας, ενώ γύρω η καταιγίδα λυσομανούσε. Πότε-πότε η βροχή δυνάμωνε τραβώντας την προσοχή των λιγοστών επιβατών. Όταν διαπλεύσαμε το Σούνιο, ο καιρός άρχισε να καλμάρει, αφήνοντας πότε - πότε τις ακτίνες του ηλίου να διαπερνούν τα πυκνά σύννεφα και να παιχνιδίζουν στην επιφάνεια της θάλασσας. Προσπεράσαμε την Κύθνο, ύστερα τη Σέριφο και καρφί πλέαμε τώρα προς την πρώτη σκάλα, το λιμάνι της Πάρου. Σύντομη η στάση σ' αυτήν, ο κόσμος λιγοστός. Συνεχίσαμε το ταξίδι διαπλέοντας τώρα τις βόρειες ακτές της Πάρου. Στο βάθος άρχισε να αχνοφαίνεται -επιτέλους!- η Νάξος. Τα βουνά της χάνονταν μέσα σε «στρουμπουλές» στήλες νεφών, προμήνυμα ίσως νέας καταιγίδας.

Νωρίς το μεσημέρι δέσαμε στο λιμάνι της Νάξου. Ο κόσμος αποβιβάστηκε και διαλύθηκε αμέσως προς την κατεύθυνση της πόλης. Απέναντι από το λιμάνι και πάνω σε ύψωμα δεσπόζει ο ναός του Απόλλωνα με την περίφημη «Πορτίρα», το σύμβολο της πόλης. Πρώτη

στάση λοιπόν εκεί, πριν αρχίσει το κοντέρ του ποδηλάτου να γράφει χιλιόμετρα. Από τον αρχαίο ναό σώζονται τα θεμέλια και η πύλη, τα μαρμάρια μέλη της οποίας ζυγίζουν 20 τόνους το καθένα. Άρχισε να κατασκευάζεται στα μέσα του 6ου αιώνα π.Χ. από τον τύραννο Λύγδαμι χωρίς όμως να ολοκληρωθεί ποτέ. Όμορφη η θέα της πόλης από εκεί. Το κάστρο της παλιάς πόλης δεσπόζει πάνω από το λιμάνι ενώ πίσω στο βάθος, ξεχωρίζει ο Ζας, το ψηλότερο βουνό του νησιού, θυμίζοντας κάτι από Υμηττό.

Η πόλη κατοικήθηκε από την αρχαιότητα. Κοντά στο λιμάνι βρίσκεται ο αρχαιολογικός χώρος της Γκρόττας, του σημαντικότερου οικισμού της μυκηναϊ-

Κείμενο-φωτό: **ΓΚΑΡΟ ΑΓΑΜΠΑΤΙΑΝ**

κής εποχής (1600-1100 π.Χ). Επόμενος σημαντικός σταθμός στην ιστορία της ήταν το 1207, όταν μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης με τη Δ' Σταυροφορία, ο ενετός διπλωμάτης Μάρκος Σανούδος κατέλαβε τις Κυκλάδες και ίδρυσε το Δουκάτο της Νάξου. Έτσι, η Νάξος έγινε η πρωτεύουσα του φραγκικού δουκάτου του Αιγαίου αποκτώντας με αυτόν τον τρόπο, το τόσο γραφικό σήμερα κάστρο της. Κάνοντας ένα γρήγορο πέρασμα από το παραλιακό μέτωπο με τα αμέτρητα μαγαζιά και τις ταβέρνες, προχώρησα προς το αεροδρόμιο με κατεύθυνση την τουριστική παραλία της Αγίας Άννας. Η περιπέτεια είχε μόλις αρχίσει...

Η ποδηλασία ήταν ευχάριστη κάτω από τον απαλό ήλιο, ανάμεσα στους καλαμιώνες και τις καλλιέργειες. Γρήγορα έφτασα στην Αγία Άννα. Τέτοια εποχή απέπνεε μια αφάνταστη ηρεμία. Η κίνηση ήταν ελάχιστη στα δρομάκια, η θάλασσα ήρεμη και ένα μοναχικό ζευγάρι τουριστών ρέμβαζε καθισμένο σε έναν βράχο στην άκρη της παραλίας. Μια εικόνα εξωπραγματική, συγκρινόμενη με αυτήν του καλοκαιρού. Αφού απόλαυσα τη θέα για αρκετή ώρα, αποφάσισα να προχωρήσω στα ενδότερα του νησιού, με πρώτο σταθμό τον Άγιο Αρσένιο. Έφτασα γρήγορα και κοντοστάθηκα στην είσοδό του. Αριστερά υπάρχει μια εκκλησία. Δεξιά ένα μισορεπωμένο πέτρινο κτίσμα πάνω σε ύψωμα, ίσως κάποιον παλιό πυργόσπιτο. Ανέβηκα στο δώμα με προσοχή, μέσα από το άνοιγμα της καμάρας του δρόμου που περνάει από κάτω του. Από εκεί βλέπεις όλο το χωριό. Από τη μια μεριά, κάποιον εργάτες πλακόστρωσαν ένα δρομάκι. Κατά τα άλλα επικρατούσε σχεδόν απόλυτη ερημιά. Η απογευματινή ησυχία διακοπτόταν πότε - πότε από ψιθύρους, που αναδύονταν από τις μισάνοιχτες πόρτες.

Μετά τον Άγιο Αρσένιο ο δρόμος ανηφορίζει προς τη Βίβλο, το χωριό με τους παλιούς εγκαταλελειμμένους ανεμόμυλους. Το όνομά του λένε ότι το πήρε από τον ομώνυμο ποταμό, στον οποίο ευδοκμούσε η βίβλος, το φυτό από το οποίο κατασκευαζόταν ο αιγυπτιακός πάπυρος. Από εκεί βρέθηκα στο οροπέδιο των χωριών Κάτω και Άνω Σαγκρί. Το όμορφο οροπέδιο με την αραιή βλάστηση και τα απέραντα χωράφια, απέπνεε μια κάπως μελαγχολική διάθεση κάτω από το μουντό ουρανό. Ο ήλιος ήταν ακόμα ψηλά αλλά από τη νότια πλευρά του Ζα, ακούστηκαν οι πρώτες βροντές κάνοντας την ατμόσφαιρα απειλητική. Επιτάχυνα κάπως το ρυθμό μου και ύστερα από λίγο έφτασα στον πύργο του Μπαζαίου, ένα πυργομοναστήρι του 17ου αιώνα. Μέχρι τις αρχές του 19ου αιώνα λειτούργησε ως μοναστήρι, οπότε και εγκαταλείφθηκε και πέρασε στην κυριότητα του ελληνικού δημοσίου. Φιλοξένησε για αρκετά χρόνια αγγειοπλάστες τις περιοχής και στα τέλη του ίδιου αιώνα αγοράστηκε από την οικογένεια Μπαζαίου. Σήμερα, τα καλοκαίρια χρησιμοποιείται ως χώρος των πολιτιστικών εκδηλώσεων του Φεστιβάλ της Νάξου. Συνέχισα προς το Δαμαλά, ένα χωριό κρυμμένο μέσα στον ελαιώνα, όπου επισκέφτηκα -τι άλλο!- ένα παραδοσιακό ελαιοτριβείο το οποίο έχει μετατραπεί σήμερα σε μουσείο. Δεν υπήρχε ψυχή στους δρόμους. Και το μουσείο έρημο αλλά ανοιχτό. Ανακάλυψα ένα δρομάκι που οδηγούσε κατ' ευθείαν στο Δαμαριώνα, χωριό που πρέπει να ομολογήσω, έδειχνε περισσότερο «ζωντανό», καθώς 5-6 άτομα κάθονταν στο ταβερνάκι της κεντρικής πλατείας συζητώντας μεγαλόφωνα με την ιδιαίτερη ντοπιολαλιά τους.. Ο ήλιος είχε μόλις δύσει όταν κάλυψα τα τελευταία χιλιόμετρα μέχρι το Φιλότι. Μπροστά μου απλωνόταν το οροπέδιο της Τραγαίας με τους απέραντους ελαιώνες και τα σκόπια χωριουδάκια της ενώ ψηλά δέσποζε ο Ζας. Ανακουφισμένος και μην έχοντας τίποτε άλλο στο μυαλό μου παρά μόνο να βάλω κάτι στο στόμα μου, έφτασα στο Φιλότι, το μεγαλύτερο χωριό της Νάξου.

Νύχτα πια και έπειτα από ένα καλό γεύμα, άφησα το Φιλότι για το εκκλησάκι του Αγίου Ιωάννη που βρίσκεται στην κορυφή ενός βραχώδους υψώματος και φτάνεις εκεί μέσω ενός πολύ απότομου ταιμεντόδρομου. Το τοπίο θύμιζε σκηνικό αποκάλυψης, καθώς ο ουρανός είχε αρχίσει να αστράφτει. Ήλπιζα να φτάσω στο ξακλήσι πριν ξεσπάσει η μπόρα. Το σκοτάδι ήταν πυκνό και καθώς ανηφορίζα συνεχώς, άρχισα να αναρωτιέμαι αν θα ήταν φρόνιμο να βρω άλλο κατάλυμα.. Ο δρόμος σταματά σε μια δεξαμενή, πενήντα μέτρα χαμηλότερα από την εκκλησία, ο όγκος της οποίας διαγραφόταν αμυδρά στο βάθος, απόμακρος και μοναχικός. Ήταν προφανώς αδύνατον να την προσεγγίσω στο σκοτάδι οπότε με μια δόση ανακούφισης είναι αλήθεια,

πήρα γρήγορα το δρόμο της επιστροφής. Ήταν σαν ένας αγώνας ταχύτητας προς την ασφάλεια του χωριού. Τελικά, λίγο πριν φτάσω στην άσφαλτο άνοιξαν οι ουρανοί... Χρειάζοταν ψυχραιμία τώρα: φόρεσα το αδιάβροχο και αργά-αργά προχώρησα προς την Αγία Ειρήνη, μια εκκλησία λίγο έξω από το χωριό που ευτυχώς είχα προσέξει τυχαία νωρίτερα. Βρήκα εύκολα το δρόμο και έπειτα από ένα τέταρτο ήμουν μπροστά στην κλειδωμένη αυλόπορτα. Η βροχή είχε μόλις σταματήσει. Έχοντας όμως χάσει πια την υπομονή μου, χωρίς δεύτερη σκέψη, έλυσα το σακίδιο από τη σχάρα του ποδηλάτου και μετέφερα τα πράγματα λίγα-λίγα -όπως και το ποδήλατο, πάνω από τα κάγκελα, μέσα στην αυλή. Η είσοδος του ναού ευτυχώς ήταν ξεκλειδωτή, οπότε ταμπουρώθηκα μέσα, άπλωσα τον υνόνασκο και σύντομα έπεσα για ύπνο ή μάλλον ήλπιζα να κοιμηθώ σύντομα.. Δεν είχε περάσει ούτε μια ώρα όταν ακούστηκε η πρώτη «έκρηξη». Αμέτρητες αστραπές αυλάκωναν τώρα τον ουρανό ενώ κεραυνοί έπεφταν ολόγυρα στο οροπέδιο. Το σκηνικό ήταν εντυπωσιακό, (ίσως και λίγο τρομακτικό να ομολογήσω, καθώς αναρωτιόμουν αν η εκκλησία είχε αλεξικέραυνο.. Δεν μπόρεσα βέβαια να ανοήσω το γεγονός ότι βρισκόμουν στις πλαγιές του Ζα, του Δία δηλαδή! Μην μπορώντας να κάνω τίποτε άλλο αλλά ούτε και να κοιμηθώ, αποφάσισα να εξασκηθώ λιγάκι στη φωτογράφιση των κεραυνών... Το ίδιο ακριβώς σκηνικό επαναλήφθηκε νωρίς το πρωί της επόμενης ημέρας.

Γύρω στις 8:30 η καταιγίδα είχε επιτέλους ξεθυμάνει. Επίσης, ανακάλυψα ότι ο δρόμος έφτανε μέχρι την αυλή της εκκλησίας από ένα σημείο λίγο ψηλότερα. Τι ειρωνεία! Η ταλαιπωρία της προηγούμενης νύχτας ήταν περιττή! Ετοιμάστηκα χωρίς βιασύνη και πήρα τον ανηφορικό δρόμο για την Απείρανθο, το χωριό του Μανώλη Γλέζου. Η υγρασία ήταν έντονη και τα δέντρα γεμάτα δροσοσταλίδες, ενώ κάποια στιγμή στο Βορρά ένα ουράνιο τόξο εμφανίστηκε πάνω από το υψίπεδο της Τραγαίας. Μέσα σε μισή ώρα είχα καβαλήσει την κορυφογραμμή της λοφοσειράς των «Φαναριών» και πέρασα στην ανατολική πλευρά της Νάξου. Σύντομα φάνηκε και η Απείρανθος. Σκαρφαλωμένη σε υψόμετρο 550 μέτρων είναι ένα από τα κύρια «σμιριδοχώρια» της περιοχής. Η ονομασία της προέρχεται μάλλον από τον Πέροθο, παλιό κάτοικο της περιοχής. Περιμετρικά υπάρχουν αρκετές καλλιέργειες, κυρίως με αμπέλια, οργανωμένες σε αναβαθμίδες. Βγήκα στον κεντρικό της δρόμο, στρωμένο με μαρμαρόπλακες, οι οποίες άστραφταν ύστερα από το πρωινό πέραςμα της βροχής. Προσπέρασα τον πύργο Ζευγώλη και Μπαρδάνη, ένα εντυπωσιακό πέτρινο κτίριο του 17ου αιώνα χτισμένο πάνω σε βράχο. Παλιότερα ονομαζόταν πύργος Σφόρτσα-Καστρί, από τους πρώτους ιδιοκτήτες του. Οι σημερινοί του κάτοχοι τον απέκτησαν ύστερα από την ελληνική επανάσταση, όταν καταλύθηκε το φεουδαρχικό καθεστώς. Η Απείρανθος, εκτός από τις εκκλησίες, πολλές από τις οποίες ανά-

γονται στην εποχή του Βυζαντίου, έχει διάφορα μουσεία. Είναι το Λαογραφικό, το Γεωλογικό, το Αρχαιολογικό και το μουσείο Φυσικής Ιστορίας. Στο Λαογραφικό μάλιστα, στεγάζεται ο γυναικείος συνεταιρισμός παραδοσιακής τέχνης Απεράθου, που ιδρύθηκε το 1987 από 23 γυναίκες, με πρωτοβουλία του τότε κοινοτάρχη Μανώλη Γλέζου. Ο επισκέπτης έχει την ευκαιρία να παρακολουθήσει τις γυναίκες να υφαίνουν στον αργαλειό διάφορα χειροτεχνήματα. Σε διπλανή αίθουσα στεγάζεται η δημοτική βιβλιοθήκη με έργα ελληνικής και ξένης λογοτεχνίας. Πολλά από αυτά έχουν γραφτεί από ντόπιους λογοτέχνες και αναφέρονται στις παραδόσεις του χωριού. Ακόμα, σε έναν τοίχο της αίθουσας, είναι αναρτημένος ένας πίνακας με ιδιόχειρη σημείωση του Νίκου Γλέζου, αδερφού του Μανώλη. Το σημείωμα γράφει: «10-5-44, Αγαπητή Μητέρα, Σας φιλώ, χαιρετισμούς. Σήμερα πάω για εκτέλεση πέφτοντας για τον ελ. Λαό. Γλέζος Νίκος, Παραμυθίου 40».

Άφησα την Απειράνθο και κατευθύνθηκα προς το σύστημα των εναέριων βαγονέτων των ορυχείων σμύριδας, στην Κόρωνο. Η σμύριδα είναι ένα ορυκτό οξειδίο του αργίλου, το οποίο εξορύσσονταν από την αρχαιότητα. Εκείνη την εποχή χρησιμοποιείτο ως σιλβωτικό ή λειαντικό υλικό, ενώ σήμερα και ως αντιολισθητικό σε δάπεδα και πεζοδρόμια. Τα σμυριδωρυχεία της Νάξου ανήκαν από το 1852 στο ελληνικό δημόσιο, το οποίο εκχώρησε το δικαίωμα εκμετάλλευσης στους κατοίκους των χωριών της Απεράθου, Κόρωνος και Σκαδού. Την περίοδο των Βαλκανικών πολέμων το 1912-13, εργάζονταν στα ορυχεία 1000 περίπου άτομα. Αργότερα, για την ευκολότερη μεταφορά του μεταλλεύματος προς το λιμάνι της Μουτσούνας στην ανατολική ακτή του νησιού, κατασκευάστηκε εναέριο σύστημα, το οποίο λειτούργησε από το 1930 έως το 1979. Σήμερα, τα βαγονέτα παρά τη διάβρωση κρέμονται ακόμα από τα συμπάτοσχοινα γεμάτα μέταλλευμα, δίνοντας την εντύπωση

ξαφνικής εγκατάλειψης. Λίγο πιο κάτω, σε μια γωνιά του χωματόδρομου, βρίσκεται εγκαταλειμμένη στη φθορά του χρόνου μια μπουλντόζα περασμένων δεκαετιών. Ωστόσο, η εκμετάλλευση των πλούσιων κοιτασμάτων συνεχίζεται και η μεταφορά γίνεται με πιο «σύγχρονα» μέσα, οδικώς.

Ο δρόμος συνεχίζει βορειότερα και προσπερνώντας τα χωριά Κόρωνος και Σκαδός κατηφορίζει στον Απόλλωνα, ένα παραλιακό χωριό με μεγάλη τουριστική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια. Απόδειξη, οι ταμπέλες των ξενοδοχείων που έχουν ξεφυτρώσει παντού. Φτάνοντας στην παραλία με τις ψαροταβέρνες, ένα τουριστικό λεωφορείο είχε μόλις αποβίβσει μια ομάδα Γάλλων τουριστών, όλοι σχεδόν σχετικά μεγάλης ηλικίας. Ο Απόλλωνας είναι ωστόσο γνωστός όχι μόνο για την όμορφη παραλία του, αλλά και για τον «Κούρο». Πρόκειται για ένα κολοσσιαίο μαρμαρίνο άγαλμα της αρχαϊκής εποχής, μήκους 10,45 μέτρων «ξαπλωμένο ανάσκελα» με τα χέρια ενωμένα ψηλά, στη θέση που λαξεύτηκε και

Ο κεντρικός δρόμος, στρωμένος με μαρμαρόπλακες, οι οποίες άστραφταν ύστερα από το πρωινό πέρασμα της βροχής.

εν τέλει εγκαταλείφθηκε μιστελειωμένο. Εικάζεται ότι αναπαριστά τον Απόλλωνα ή το Διόνυσο. Βρίσκεται λίγο ψηλότερα από το χωριό, ανάμεσα στους θάμνους και με ωραία θέα της περιοχής.

Η επόμενη στάση ήταν στον πύργο της Αγιάς, εφτά χιλιόμετρα από τον Απόλλωνα. Ο δρόμος φιδοσέρνεται διατρέχοντας τη βόρεια ακτογραμμή του νησιού. Χαμηλά, η θάλασσα ήταν ανταριασμένη και απειλητική, με το χαρακτηριστικό υπόκωφο ήχο των κυμάτων να σκάνε πάνω στα βράχια της ακτής. Σιγά-σιγά όμως, καθώς κέρδιζε ύψος, η βοή της θάλασσας έχανε τη δύναμή της ώπου στο τέλος έβησε τελείως και η γαλήνη επανήλθε. Και να που σε κάποια στροφή του δρόμου εμφανίστηκε αναπάντεχα, ο πύργος της Αγιάς. Χτισμένος στα μέσα του 17ου αιώνα από την ευγενή οικογένεια των Κόκκων, στέκει αγέρωχος αγναντεύοντας το πέλαγος από ύψος 220 μέτρων. Έκρυψα το ποδήλατο στους θάμνους και κατηφόρισα στο δασοσκέπαστο μονοπάτι που οδηγεί στον πύργο. Πέρασα τον γκρεμισμένο μαντρότοιχο και βρέθηκα στην αυλή του. Τι απογοήτευση! Οι τέσσερις τοίχοι του στέκουν ακόμα όρθιοι αλλά το εσωτερικό είναι τελείως ερειπωμένο. Μια πέτρινη σκάλα οδηγεί από τη χαμηλή μαρμάρινη θύρα στο εσωτερικό του. Όλα έχουν καταρρεύσει. Σε μια γωνία ψηλά, ένα τζάκι μαυρισμένο ακόμα από την κάπνα, μοιάζει σαν να χρησιμοποιήθηκε μόλις πρόσφατα. Το μυστήριο λύθηκε αργότερα όταν έμαθα ότι καταστράφηκε από φωτιά το 1992. Μέχρι να αποκατασταθεί ίσως κάποτε, ο πύργος της Αγιάς θα στέκει βουβός μάρτυρας μιας άλλης εποχής, τότε που διαφέντευαν ακόμα το νησί οι Φράγκοι ευγενείς και η ντόπια αριστοκρατία...

Ο ήλιος είχε πια διαγράψει την τροχιά του στον ουρανό και βιαζόταν να δύσει. Ποδηλάτιστα ολοταχώς προς την Παχιά Άμμο, δέκα χιλιόμετρα έξω από την πόλη της Νάξου. Ο γύρος του νησιού είχε πια σχεδόν ολο-

κληρωθεί. Πήρα τα παραλιακά δρομάκια που διασχίζουν τα έρημα ακόμα εξοχικά και βρέθηκα λίγο πριν νυχτώσει σε ένα ξεκλήσι, πάνω από την παραλία του Αμίτη. Το φεγγάρι μόλις είχε ανατείλει και ξεκινούσε το ταξίδι του στον ουρανό, δημιουργώντας μια μυστηριακή ατμόσφαιρα με το απαλό του φως. Στην ακτή, ο ρυθμικός παφλασμός των κυμάτων και το θρόισμα των καλαμιών από το ελαφρύ αεράκι γαλήνευαν τις αισθήσεις λειτουργώντας ως διάλογος με τη φύση. Το εκκλησάκι μπορεί να ήταν κλειδωμένο αλλά η αυλή με το αρμυρίκι από τη μια πλευρά και τη θέα της θάλασσας από την άλλη, ήταν το τέλει μέρος για διανυκτέρευση. Ο ύπνος ήταν γλυκός κάτω από λαμπρό φεγγάρι...

21η Οκτωβρίου και ο ήλιος έχει μόλις ανατείλει, προσπαθώντας να διαλύσει την πρωινή υγρασία. Μάταιος κόπος όμως. Πήρα το δρομάκι δίπλα στις καλαμιές που οδηγεί προς το χωριό Γαλήνη. Στα μέσα του δρόμου ένας χωματόδρομος δεξιά ανηφορίζει προς τη μονή Υψηλοτέρας. Το εντυπωσιακό αυτό πυργομοναστήρι, ιδρύθηκε το 1660 από τον Ιάκωβο Κόκκο, τον Έλληνα ευγενή που αγωνίστηκε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, για την κατάργηση της φραγκικής φεουδαρχίας, κληρονομιά των Δουκών αυθέντων του Αιγαίου το μεσαίωνα. Παλιότερα υπήρξε ένα από τα ισχυρότερα φρούρια του νησιού χρησιμοποιώντας ενίοτε ως ορμητήριο και άλλες φορές ως καταφύγιο των κατοίκων της περιοχής στους αγώνες ενάντια στους Ενετούς κατακτητές. Σήμερα, παραμένει ερημικά κλειστό, περιμένοντας να αναδειχθεί από την πολιτεία και να πάρει τη θέση που του αξίζει.

Άφησα πίσω το μοναστήρι και κατευθύνθηκα προς τις Εγγαρές που μόλις εκείνη την ώρα είχαν αρχίσει να «ξυπνούν». Στη διασταύρωση για την πόλη της Νάξου ακολούθησα τη μικρή κοιλάδα που οδηγεί στο Κουρνοχώρι. Η θάλασσα έμεινε πίσω. Μόλις που ξεχώριζε στο βάθος πίσω από τις καλαμιές και τις καλλιέργειες της πεδιάδας. Λίγο

πριν φτάσω στο χωριό, είχα την ευκαιρία να επισκεφτώ το αρχαίο υδραγωγείο (6ος αιώνας π.Χ. - 8ος μ.Χ.) το οποίο μετέφερε το νερό των πηγών της περιοχής του Φλεριού στην πόλη της Νάξου. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η εξέλιξη του συστήματος αυτού διά μέσου των αιώνων. Στο κατώτερο στρώμα, διασώζονται τμήματα των αρχικών πήλινων σωληνώσεων. Όταν κάποτε έφραξαν, κατασκευάστηκαν νέοι από πάνω τους και ούτω καθεξής, φτάνοντας μέχρι και τη ρωμαϊκή εποχή. Μπαίνοντας στο Κουρνοχώρι, φωτογράφησα τον πύργο Φραγκόπουλου - Δελαρρόκα και συνέχεια προς το σπουδαιότερο αξιοθέατο της περιοχής, τους Κούρους του Φλεριού. Το Φλεριό είναι μια περιοχή με πλούσια νερά και βλάστηση, όπου κείτονται οι δύο από τους τρεις κολοσιαίους Κούρους της Νάξου. Όπως και ο αντίστοιχος του Απόλλωνα, είναι ημιτελείς. Εικάζεται ότι αυτό συνέβη είτε λόγω απρόβλεπτων πολιτικών αλλαγών, είτε διότι κατά τη μεταφορά ή σμύλευσή τους παρουσίασαν ρωγμές και αχρηστεύτηκαν. Είναι γνωστό εξάλλου ότι οι κούροι λαξεύονταν κατά το ήμισυ στον τόπο εξόρυξής τους και ολοκληρώνονταν κατόπιν στη θέση εγκατάστασής τους. Επισκέφτηκα έναν από αυτούς, τον πιο κοντινό, ο οποίος βρίσκεται μέσα σε ελαιώνα περιτριγυρισμένο από λεύκες και που για να φτάσει κανείς περνάει από ένα όμορφο στενό πλακόστρωτο μονοπάτι.

Από το Φλεριό, ο δρόμος, αρκετά ανηφορικός, οδηγεί στην Κινίδαρο, το χωριό των λατόμων μαρμάρου. Εκεί με περίμενε μια αναπάντεχη έκπληξη. Σε μια γωνιά του δρόμου μια παρέα παιδιών με υποδέχτηκε χαρούμενα φωνάζοντας -Hello! -Hello! Παρακάτω, μια άλλη παρέα, με χαιρέτισε πάλι με τον ίδιο τρόπο: -Hello! -Hello! Στα τελευταία σπίτια του χωριού ξανά, το ίδιο σκηνικό... Τι συνέβη! Ένοιωθα σαν τον Άγγλο αποικιοκράτη εξερευνητή της Αφρικής, τον οποίο υποδέχονταν χαρούμενα οι ιθαγενείς. Το μυστήριο λύθηκε λίγο έξω από το χωριό, όταν συνάντησα μια ομάδα γεζοπόρων, πιθανόν Γάλλων. Μετά από

το χαριτωμένο αυτό επεισόδιο, συνέχισα για την τελευταία ανηφοριά προς το χωριό Μονή. Έφτασα σύντομα στο διάσελο, κατηφόρισα προς το χωριό και ξαναβρέθηκα στο οροπέδιο της Τραγαίας. Απόλαυσα την κατηφόρα θαυμάζοντας παράλληλα το καταπράσινο τοπίο. Φτάνοντας στο Χαλκί, το κεντρικό χωριό του οροπεδίου, επισκέφτηκα τον πύργο του ιατρού Παπαδάκη, με τις πολεμίστρες και το ψηλό πέτρινο μαντρότοιχο. Σε κοντινή απόσταση, στο Κεραμί, στάθηκα στον πύργο του Καλαβρού με το χαρακτηριστικό ροζ χρώμα των αρμών του, που τον κάνει να ξεχωρίζει από μακριά. Όσες μέρες ήμουν στο νησί δεν κατάφερα να επισκεφθώ κανέναν, καθώς είτε είναι ιδιωτικοί, είτε ανοίγουν για το κοινό σε εξαιρετικές περιπτώσεις, με την ευκαιρία κάποιας εκδήλωσης ή πολιτιστικού γεγονότος...

Προχώρησα λίγο ψηλότερα στο Φιλότι και έκανα την επιβεβλημένη μεσημεριανή στάση για φαγητό, ώστε να συνεχίσω, πεζοπορικά πια, για την ανάβαση στο Ζα. Το μονοπάτι είναι ο παλιός δρόμος που συνδέει το Φιλότι με το Δανακό. Ειδικά την άνοιξη είναι πολύ όμορφο καθώς διασχίζει την όμορφη ναξιωτική ύπαιθρο. Αρχικά περνάει μπροστά από το Εξακλήσι του Αγίου Ρωμανού, διασχίζει το δρόμο Φιλοτίου - Απείρανθου καταλήγοντας στο διάσελο όπου βρίσκεται η Αγία Μαρίνα. Από κει ανηφορίζει προοδευτικά τραβερσάροντας τις βόρειες πλαγιές του Ζα, πιάνει τη ράχη και φτάνει ομαλά στην κορυφή του σε ύψος

1000 +1 μέτρων! Το βουνό θυμίζει πολύ τον Υμηττό αν και δίνει μάλλον εντύπωση ψηλότερου βουνού. Η θέα είναι υπέροχη. Στα πόδια σου απλώνεται πανοραμικά όλη η κεντρική και νότια Νάξος. Το τοπίο είναι κακοτράχαλο, οι δυτικές πλαγιές πέφτουν απότομα προς το οροπέδιο της Αριάς ενώ αντίθετα, οι ανατολικές κατεβαίνουν ομαλά προς τη θάλασσα. Αγναντεύοντας νότια, η κορυφογραμμή διασπάται χαμηλότερα σε εκτεταμένες λοφοσειρές. Υπάρχει η εντύπωση ότι όλα είναι απόμακρά δίνοντας έτσι μια αίσθηση «μοναχικότητας». Παρ' όλη τη μοναχικότητα ωστόσο, βρέθηκαν αρκετοί Γάλλοι πεζοπόροι «απ' το πουθενά», άλλοι που κατηφόριζαν προς την Αγία Μαρίνα και άλλοι που ανέβαιναν προς την κορυφή. Προκαλεί ευχαρίστηση που αρκετοί ξένοι τουρίστες ενδιαφέρονται να πεζοπορήσουν στα νησιωτικά αυτά βουνά. Θυμήθηκα ότι την προηγούμενη μέρα στον Απόλλωνα, συνάντησα έναν Γάλλο, ο οποίος αφήνοντας την ομάδα του θα ποδηλατούσε μέχρι την πόλη της Νάξου. Οι υπόλοιποι θα ακολουθούσαν με το τουριστικό λεωφορείο...

Για την επιστροφή, διάλεξα διαφορετική διαδρομή. Άρχισα να κατηφορίζω αργά την απότομη πλαγιά προς την πηγή της Αριάς. Το μονοπάτι, αρκετά κακοτράχαλο, οδηγεί αρχικά σε ρεματιά κάτω από το βραχώδη όγκο της κορυφής και έπειτα από 20-25 λεπτά στο σπήλαιο του Ζα. Εντύπωση προκαλεί η πετρώκη εισόδός του. Το σπήλαιο δεν θα μπορούσε να ξεφύγει από τους αρχαίους μύ-

θους που τυλίγουν το νησί. Σύμφωνα με αυτούς, ο Δίας έζησε εκεί τα παιδικά του χρόνια. Έτσι, ήταν αφιερωμένο στο Δία το Μηλώσιο, πράγμα που πιστοποιείται από τα αρχαιολογικά ευρήματα (επιγραφές, θραύσματα αγγείων κλπ). Μπαίνοντας στο εσωτερικό, συναντάς το εκκλησάκι της Ζωοδόχου Πηγής ενώ γύρω, ο διάκοσμος συμπληρώνεται από σταλακτιτικούς και σταλαγμιτικούς σχηματισμούς. Χρειάζεται όμως προσοχή, καθώς οι γλιστερές πέτρες λόγω της υγρασίας μπορούν να προκαλέσουν ατύχημα μέσα στο μισοσκόταδο! Αργότερα, αφήνοντας την κατοικία του Δία στην ηρεμία της, κατηφόρισα από ένα στενό καλντερίμι μέχρι την καταπράσινη τοποθεσία της πηγής της Αριάς. Από εκεί ακολουθώντας την ασφαλτο εύκολα έφτασα στο Φιλότι... Έτσι ολοκληρώθηκε η περιπέτεια και εκείνης της ημέρας!

Δευτέρα 22 του Οκτώβρη. Ένα συννεφιασμένο πρωινό με τον ήλιο να προσπαθεί φιλότιμα για άλλη μια φορά να διαλύσει την υγρασία της νύχτας. Ο Ζας, κρυμμένος πίσω από τα σύννεφα, δεν ήθελε να δείξει το πρόσωπό του. Εγώ στόχευα όμως προς την αντίθετη κατεύθυνση, χαμηλά προς την πλευρά της Χώρας. Πέρασα για άλλη μια φορά από το Φιλότι και βρέθηκα στο Χαλκί. Από εκεί, κάνοντας μια μικρή παράκαμψη μέσω ενός όμορφου μονοπατιού, έφτασα στον Άγιο Γεώργιο το Διασορίτη, έναν βυζαντινό ναό του 11ου αιώνα. Έπειτα από λίγη ώρα, επέστρεψα και ακολούθησα το δρόμο προς τα χωριά Χείμαρρος και Τσικαλαριό. Από το τελευταίο χωριό, ένα μονοπάτι οδηγεί στην κορυφή του Απάνω Κάστρου, όπου βρίσκονται τα σκόρπια απομεινάρια του φραγκικού κάστρου (13ος-14ος αιώνας). Δεσπόζει στα δυτικά του οροπεδίου της Τραγαίας και θυμίζει κάπως το κάστρο του Εξώβουργου στην Τήνο. Οι βράχιοι σχηματισμοί της περιοχής, δίνουν την εντύπωση σεληνιακού τοπίου.

Η επόμενη στάση στο δρόμο προς την πόλη, ήταν το ανάκτορο των Ιησουϊτών κοντά στο χωριό Μέλανες. Πρόκειται για οικοδόμημα του 17ου αιώνα χτισμένο από τον ιησουίτη μοναχό Ροβέρτο Σωξέ, ο οποίος είχε τη φιλοδοξία να επανιδρύσει το Δουκάτο της Νάξου. Το ανάκτορο αποτελούσε τόπο ανάπαυσης και περιουλοποίησης των ιησουϊτών μοναχών που κήρυτταν στο νησί εκείνη την εποχή. Το όραμα του μοναχού μπορεί να μην ευοδώθηκε, αλλά η Νάξος απέκτησε ένα θαυμάσιο κτίριο με κήπους και έναν μεγάλο περιστεριώνα. Τέλος, το 1927, πέρασε στο ελληνικό δημόσιο και τα γύρω κτήματα μοιράστηκαν σε άκληρους χωρικούς. Σήμερα, το ανάκτορο στέκει μισοερειπωμένο, μάρτυρας της απεινωμένης προσπάθειας των δυτικών να διατηρήσουν την επιρροή τους στα νησιά του Αιγαίου την περίοδο της τουρκοκρατίας.

Το μεσημέρι πια, έφτασα στην πόλη της Νάξου, πεινασμένος αλλά και με προσμονή να εξερευνησω την παλιά πόλη, το κάστρο. Το κύριο χαρακτηριστικό της, κοινό γενικά στα νησιά του Αιγαίου, είναι ο τρόπος με τον οποίο αναπτύχθηκε. Στο κέντρο, βρίσκονται τα «σύμβολα» της εξουσίας, της διοικητικής και της θρησκευτικής. Περιμετρικά, το τείχος του κάστρου απαρτίζεται από σπίτια, χτισμένα κολλητά το ένα με το άλλο, έχοντας στραμμένα τα «νώτα» προς τον έξω κόσμο. Εσωτερικά, ένα δαιδαλώδες δίκτυο δρόμων, με σκαλοπάτια και καμάρες, οδηγούν στο κέντρο. Με αυτόν τον τρόπο η άμυνα της πόλης διευκολύνονταν, ενώ αντίθετα, σε περίπτωση που οι επίδοξοι εισβολείς εισχωρούσαν στο εσωτερικό της, θα είχαν να αντιμετωπίσουν την πολύπλευρη άμυνα των κατοίκων, από τα στενά δρομώματα αλλά και τα δώματα των κατοικιών τα οποία επικοινωνούσαν μεταξύ τους. Να αναφέρουμε χαρακτηριστικά τις περίφημες μεσαιωνικές «καστροπολιτείες» των Μαστιχοχωριών της Χίου. Έτσι, στη Νάξο,

στο κέντρο του κάστρου, βρίσκονται ο ερειπωμένος πύργος του Σανούδου, η Καθολική Μητρόπολη, η Αρχιεπισκοπική Καγκελαρία ή Δουκικό παλάτι, η Μονή και η σχολή των Ουρσουλινών μοναχών. Περιφερειακά του κάστρου είχαν χτιστεί σε πιο αραιή διάταξη οι κατοικίες του απλού λαού και των εμπόρων.

Η Φραγκοκρατία επηρέασε βαθιά την κοινωνία του νησιωτικού αρχιπελάγους. Εγκαθίδρυσε τους φεουδαρχικούς θεσμούς της Δύσης, ενώ «διατάραξε» την ιστορική συνέχεια της περιοχής, αποτελώντας σφήνα μεταξύ της βυζαντινής εποχής και της τουρκοκρατίας. Ήταν η εποχή των βενετσιάνων αριστοκρατών, οι οποίοι εγκαθίδρυσαν δυναστείες στα νησιά, ως υποτελείς των Δουκών της Νάξου. Αυτό δημιούργησε μια ιδιότυπη κατάσταση μικροπολιτικής και συμφερόντων, καθώς ο κάθε άρχοντας διαφέντευε ένα νησί, ενώ παράλληλα εμπλεκόνταν σε έριδες με τους ομοίους του των άλλων νησιών. Εν τέλει, οι μοναδικοί ωφελημένοι από αυτόν τον πολιτικό κατακερματισμό ήταν οι Οθωμανοί, οι οποίοι τον 16ο αιώνα κατέλαβαν οριστικά τις Κυκλάδες. Μέχρι τότε όμως, οι νησιώτες, εκτός από τους δυνάστες τους, έπρεπε να υπομένουν και τις πειρατικές επιδρομές - των Τούρκων αλλά και των Δυτικών. Ωστόσο, ακόμα και κατά τη διάρκεια της οθωμανικής κατοχής, η φραγκική αριστοκρατία φέρονταν με υπεροψία απέναντι στους Έλληνες. Χαρακτηριστικές είναι οι περιγραφές των ξένων περιηγητών του 17ου αιώνα έως και την ελληνική επανάσταση του 1821 σχετικά με τις κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν. Μεταξύ άλλων, τονίζουν την αφάνταστη εχθρότητα ανάμεσα στους ορθόδοξους Έλληνες και τους καθολικούς φραγκικούς καταγωγής: «η ξεπεσμένη και συμβιβασμένη με τους Οθωμανούς αριστοκρατία των Λατίνων συνέχιζε τις ματαιόδοξες επιδιδείξεις ενώ ζούσε στην αθλιότητα» ααφέρει χαρακτηριστικά ο Γάλλος γεωλόγος V. Fontanier το 1827. «Οι Λατίνοι, προσκολλημένοι στις φε-

ουδαρχικές συνήθειες και τις παραδόσεις τους, φέρονταν με υπεροψία απέναντι στους Έλληνες, οι οποίοι όντας εργατικοί και φιλοπρόδοι, τους ξεπέρασαν, πλούτισαν και κατόρθωσαν να πάρουν στα χέρια τους σιγά-σιγά τις κτήσεις των πρώην αυθεντών τους...».

Έπειτα από σύντομη περιδιάβαση στα στενά δρομάκια του κάστρου, επέστρεψα στην παραλία. Ο ήλιος έκαιγε αν και ήταν τέλη Οκτώβρη. Υπήρχε αρ-

κετή κίνηση. Κόσμος που επέστρεφε από τη δουλειά, έκανε μια στάση για καφέ, ενώ τουρίστες περιδιάβαιναν πάνω - κάτω το δρόμο ψάχνοντας κάποια ταβέρνα για να ξαποστάσουν και να φάνε κάτι. Κάποιο άλλοι, περίμεναν στο λιμάνι το πλοίο της επιστροφής, για τον Πειραιά. Αφού γευμάτισα και εγώ, πήρα σειρά μαζί τους στο λιμάνι, καθώς το πλοίο είχε πια φανεί στο βάθος του ορίζοντα...

Γνωρίζοντας τη Νάξο μέσα από το Οικοσκόπιο

- Η Νάξος, ανήκει στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και είναι το μεγαλύτερο νησί των Κυκλάδων. Βρίσκεται ακριβώς στο κέντρο του Αιγαίου, έχοντας βόρεια τη Μύκονο, ανατολικά τη Δονούσα, νότια την Ίο και δυτικά την Πάρο. Διοικητικά αποτελείται από τον Δήμο Νάξου και Μικρών Κυκλάδων με συνολική έκταση 429,79 τ.χλμ. και 18.188 κατοίκους. Σύμφωνα με τα βασικά υδρογραφικά στοιχεία που περιλαμβάνονται στο Οικοσκόπιο, η Νάξος συνίσταται από δέκα υπολεκάνες απορροής, ανήκει στην υδρολογική λεκάνη Κυκλάδων και στο υδατικό διαμέρισμα νήσων Αιγαίου.
- Το νησί διατρέχει από βορά προς νότο μία ενιαία οροσειρά που καλύπτεται κυρίως από σκληροφυλλική βλάστηση και φυσικούς βοσκότοπους, σύμφωνα με τη χαρτογράφηση CORINE (2000). Στους πρόποδες, η γη καλύπτεται κυρίως από τη γεωργία με σημαντικές εκτάσεις φυσικής βλάστησης, ενώ στα πεδινά και δυτικότερα αναπτύσσονται σύνθετα συστήματα καλλιέργειας.
- Μεγάλο μέρος της Νάξου ανήκει σε κάποιο καθεστώς προστασίας. Συγκεκριμένα επτά περιοχές έχουν χαρακτηριστεί Καταφύγια Άγριας Ζωής, ενώ από ανατολή προς δύση όλο το νότιο παρακτίο και μέρος του κεντρικού τμήματος του νησιού αποτελεί Τόπο Κοινοτικής Σημασίας του δικτύου Natura 2000: Κεντρική και νότια Νάξος-Ζευσ και Βίγλα έως Μαυροβούνι και θαλάσσια ζώνη (Όρμος Καραδες - Όρμος Μουτσούνας). (GR4220014). Τα τρία σημαντικότερα όρη του νησιού έχουν

χαρακτηριστεί ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας του δικτύου Natura 2000: Νάξος: Όρη Αναθεματήστρα, Κόρωνος, Μαυροβούνι, Ζευσ, Βιγλατούρι, με συνολική έκταση 119.488.101 εκτάρια. Σύμφωνα με τη χαρτογράφηση των τύπων οικοτόπων κοινοτικής σημασίας (πηγή: ΥΠΕΧΩΔΕ) στις παραπάνω περιοχές αναγνωρίζονται κυρίως δενδρώδεις θαμνώνες με αρκευθούς (*Juniperus phoenicea*) αλλά και παράλιοι θαμνώνες με αρκευθούς, φρύγανα με *Sarcopoterium spinosum* και ελληνικά δάση πρίνου.

- Στο πλαίσιο του προγράμματος του WWF Ελλάς για τους νησιωτικούς υγρότοπους, στη Νάξο εντοπίστηκαν και καταγράφηκαν συνολικά 13 υγρότοποι. Περισσότερες πληροφορίες για αυτούς μπορείτε να βρείτε στο ολοκαίνουριο Υγρότοπιο (<http://www.oikoskopio.gr/ygrotorio/el/index.php>).

- Στη Νάξο και στην Ηρακλεία απαντάει ακόμη το όρνιο, είδος που αξιολογείται ως Κρισιμώς Κινδυνεύον στις Κυκλάδες. Επίσης η ενδημική της Ελλάδας και Κρισιμώς Κινδυνεύουσα λιβελούλα *Cordulegaster helladica*. Στα νερά της Νάξου κολυμπούν θαλάσσια θηλαστικά όπως το ζωνοδέλφιο (*Stenella coeruleoalba*) και το ρινοδέλφιο (*Tursiops truncatus*), είδη τρωτά σύμφωνα με τα στοιχεία του Κόκκινου Βιβλίου των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας.

ΟΙΚΟΣΚΟΠΙΟ
www.oikoskopio.gr

WWF ΕΛΛΑΣ

Λεμπέση 21, 117 43 Αθήνα, Τηλ: 210 331489, fax: 210 3247578